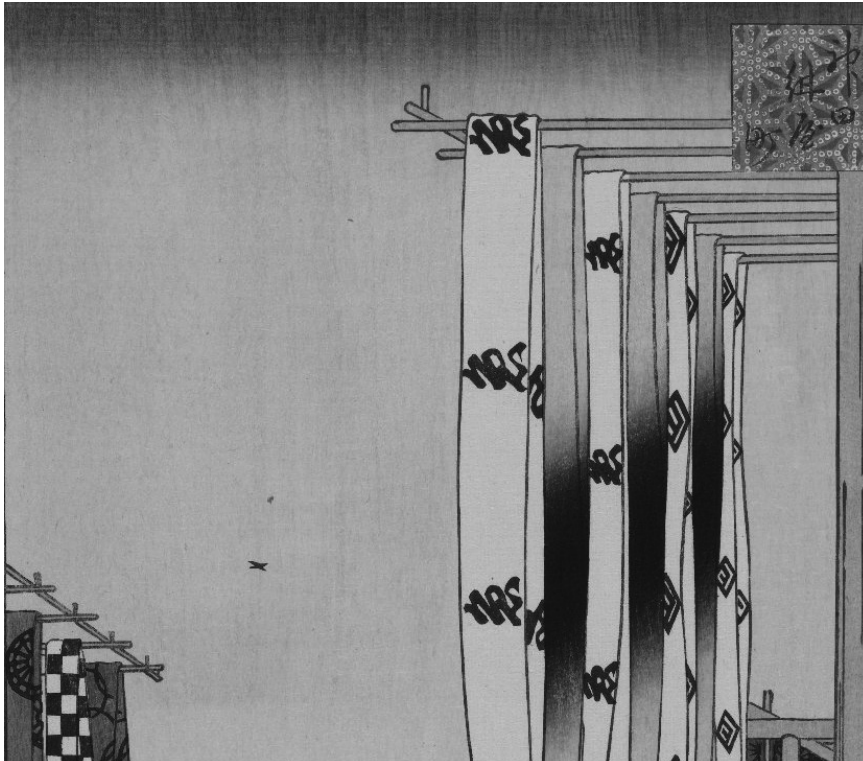

สีน้ำเงินในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ

จิรายุ พงษ์วรุตม์

Digital Expression Design Course, Faculty of Art and Design, Tokoha University

คำสำคัญ สีน้ำเงิน คราม กรมท่า เอโดะ อิดิ

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเจาะลึกลงไปในบทบาทของสีในญี่ปุ่นสมัยเอโดะ การศึกษาเรื่องนี้ประกอบด้วยสองบทความก่อนหน้านี้คือการศึกษาด้วยสีเทาและสีน้ำตาล แม้สีน้ำเงินจะพบได้เสมอๆ ตั้งแต่สมัยโบราณเนื่องจากความสามารถในการปกตั้นคราม แต่สีน้ำเงินเฟื่องฟูอย่างมากในสมัยเอโดะเพราะรัฐบาลบะคุฟุที่เมืองเอโดะสั่งห้ามคนทั่วไปสวมใส่เสื้อผ้าสีสันสดใส อีกหนึ่งเหตุผลที่สำคัญก็คือสีปรัสเซียนบลูที่ถูกค้นพบใหม่ที่ยุโรปถูกนำเข้ามาในญี่ปุ่นด้วย จากเนื้อสีและโทนที่เข้มขึ้นกว่าสีครามท้องถิ่นและมีราคาถูกทำให้สีปรัสเซียนบลูได้รับความนิยมในหมู่ศิลปินที่ผลิตงานภาพพิมพ์อุคิโยะเอะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพทิวทัศน์ หนึ่งในศิลปิน

ที่ใช้สีนี้อย่างสม่ำเสมอคืออุตะกะวะ ฮิโระชิเงะและคัทซึชิคะ โอะคุไซกับภาพชุดทิวทัศน์ภูเขา
ฟูจิ 36 ภาพอันเลื่องชื่อ

กล่าวนำ

สืบเนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับ สีเทาในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ¹ และสีน้ำตาลใน
วัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ² ในการศึกษานี้จะขยายความไปยังการศึกษาสีน้ำเงิน อีกหนึ่ง
ชุดสีที่สำคัญที่สุดของยุคสมัย ในประเด็นว่าด้วยชื่อเรียกสี ความสัมพันธ์ระหว่างโทนสี
ลักษณะเฉพาะและความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพแบบญี่ปุ่น (ภาพที่ 1)

1 บรรยากาศโดยรวมของยุคสมัยเอโดะ

บรรยากาศโดยรวมของยุคสมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603-1868) ได้กล่าวไปในบทความข้างต้นแล้ว จะ
ขอสรุปสั้นๆ อีกครั้งว่า เป็นยุคที่มีความคิดค้นในกิจกรรมต่างๆ และความรุ่งเรืองของชนชั้น
พ่อค้า ที่เป็นผู้อุปถัมภ์ศิลปะ ประเด็นที่สำคัญ สีเฉพาะที่เกิดขึ้นประจำยุคสมัยได้เปลี่ยนไป
จากสมัยก่อนหน้า

สีประจำยุคสมัยต่างๆ ของญี่ปุ่นแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้ ยุคสมัยโบราณคือสีขาว (白) ยุคสมัย
อะซุกะ-นาระะ คือสีแดงชาด (朱) ยุคสมัยเฮอัน คือสีม่วง (紫) ยุคสมัยคามาคุระ-มุโระมะจิ
คือสีเทาเข้ม (紺色) พอถึงสมัยเอโดะสีประจำยุค คือสีคราม (藍) และสีแดงเบนิ (紅) เมื่อเข้า
สู่ช่วงกลางและปลายสมัยเอโดะคือสีน้ำตาลชา (茶) และสีเทาหนู (鼠) เกิดขึ้นอีกด้วย

2 สีน้ำเงินกับความงามแบบประเพณีญี่ปุ่น

อย่างมีสไตล์³

lki (粋)

smart

แม้ว่าสีน้ำเงินจะไม่ได้มีชื่อเรียกเฉพาะอย่างสีหนูร้อย น้ำตาลสี่สิบแปด (四十八茶百鼠 -

Shijuhacha Hyakunezumi) ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสีที่มีสไตล์ในสมัยเอโดะก็ตาม แต่ถ้าพูดถึงสีที่มีสไตล์หรือความเท่ในแบบเอโดะแล้ว สีน้ำเงินครามและน้ำเงินกรมท่าก็เป็นอีกหนึ่งชุดสีสำคัญของความงามแบบประเพณีนี้ด้วยเช่นเดียวกัน อย่างมีสไตล์หรือความเท่ ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า อิกิ (粋 - iki) เป็นคตินิยมที่เกิดขึ้นในสมัยเอโดะ ไม่ว่าจะเป็นที่คนคิด รูปแบบการดำเนินชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้ งานศิลปะ ทุกอย่างล้วนถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองคตินิยมชุดนี้ จึงทำให้สีที่ใช้ก็ต้องแสดงออกถึงความมีสไตล์นั้นได้ด้วยเช่นกัน และสีที่เรียกได้ว่ามีความเท่สำหรับเสื้อผ้าผู้ชายในสมัยเอโดะสามารถแบ่งออกเป็นตามยุค⁴ ได้ดังต่อไปนี้ ตัวเลข (no.) สีเทาหนูและสีน้ำตาลสามารถดูประกอบได้จากตารางในบทความสีเทาในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ¹ และสีน้ำตาลในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ²

Höreki 宝曆 -	<u>สีน้ำตาล</u>
Meiwa 明和	สีน้ำตาลท้องเสื้อผ้าว (onandocha - Forest Green 御納戸茶 no.121)
(1751-1771)	สีเขียว (tobihiro 鷹色)
	สีน้ำตาล (chairo 茶色 no.66)
	สีน้ำตาลโคบี (kobicha - Old Gold 媚茶 no.78)
	สีน้ำตาลแห่งยุค (toseicha 当世茶 no.17)
	สีน้ำตาลไหม้ (kogecha - Van Dyke Brown 焦茶 no.68)
	สีน้ำตาลดอกโจจิ (chōjicha - Tan 丁子茶 no.35)
	<u>สีเทาหนู</u>
	สีเทาหนู (nezumiro 鼠色 no.17)
	<u>สีน้ำเงิน</u>
	สีสนิมคราม (aisabiuro 藍錆色 no.75)
	สีท้องฟ้า (sorairo 空色)
	สีกรมท่า (koniro - Navy Blue 紺色 no.59)
	สีดอกไม้ (hanairo 花色)
	สีเหลืองจาง (asakiki 浅黄)
	<u>สีอื่นๆ</u>
	สีดำ (kuro 黒)
	สีแดงชาด (ake 緋色)
	สีม่วง (murasaki 紫)

An'ei 安永
(1772-1780)

สีน้ำตาล

สีน้ำตาล (chairō 茶色 no.66)

สีน้ำตาลเหลืองนกยิวะ (hiwacha - Light Olive Yellow 鶺鴒茶 no.74)

สีน้ำตาลครามสนทะเล (aimirucha - Jungle Green 藍海松茶 no.102)

สีน้ำตาลจีนเหลือง (kikaracha - Maple Leaf 黄唐茶 no.56)

สีน้ำตาลน้ำเงิน (aocha 青茶 no.88)

สีน้ำตาลห้องเสื้อผ้า (onandocha - Forest Green 御納戸茶 no.121)

สีเหยี่ยว (tobiirō 鳶色)

สีเทาหนู

สีเทาหนู (nezumiirō 鼠色 no.17)

สีเศษเก๋า (灰毛色)

สีน้ำเงิน

สีกรมท่า (konirō - Navy Blue 紺色 no.59)

สีดอกไม้ (hanairō 花色)

สีท้องฟ้า (sorairō 空色)

สีสนิมคราม (aisabiirō 藍錆色 no.75)

สีเหลืองจาง (asakiki 浅黄)

สีอื่นๆ

สีดอกฟูจิ (fujii 藤色)

สีแดงขาด (ake 緋色)

สีม่วงเอโดะ (edomurasaki 江戸紫)

สีดำ (kuro 黒)

สีเหยี่ยวดำ (kurotobi 黒鳶)

สีเหยี่ยว (tobi 鳶)

Tenmei 天明
(1781-1788)

สีน้ำตาล

สีน้ำตาล (chairō 茶色 no.66)

สีเหยี่ยว (tobiirō 鳶色)

สีน้ำตาลเหลืองนกยิวะ (hiwacha - Light Olive Yellow 鶺鴒茶 no.74)

สีน้ำตาลห้องเสื้อผ้า (onandocha - Forest Green 御納戸茶 no.121)

สีน้ำตาลไหม้ (kogecha - Van Dyke Brown 焦茶 no.68)

สีเทาหนู

	สีเทาใบหลิว (yanaginezu 柳鼠 no.90)
	สีเทาฟูกะกว่า (fukagawanezu 深川鼠 - Aqua Gray no.86)
	<u>สีน้ำเงิน</u>
	สีคราม (aiiro - Marine Blue 藍色 no.27)
	สีดอกไม้ (hanairo 花色)
	<u>สีอื่น ๆ</u>
	สีดำ (kuro 黒)
	สีมะเขือม่วง (nasuiro 茄子色)
	สีเคนโป (kenpō 憲法)
Kansei 寛政	<u>สีน้ำตาล</u>
(1789-1800)	สีน้ำตาล (chairo 茶色 no.66)
	สีน้ำตาลโคบิ (kobicha - Old Gold 媚茶 no.78)
	<u>สีเทาหนู</u>
	สีเทาคุงูน่า (dobunezumi - Dove Gray 井鼠 no.14)
	สีเทาดอกฟูจิ (fujinezu - Lavender Gray 藤鼠 no.129)
	สีเทาหนู (nezumiro 鼠色 no.17)
	สีเทาเข้ม (koinezu 濃鼠 no.8)
	<u>สีน้ำเงิน</u>
	สีคราม (aiiro - Marine Blue 藍色 no.27)
	สีห้องเสื่อผ้า (onando 御納戸)
	สีดอกไม้ (hanairo 花色)
	สีห้องเสื่อผ้าคราม (aionando 藍御納戸 no.25)
	สีห้องเสื่อผ้าเหล็ก (tetsuonando 鉄御納戸)
	สีกรมท่า (koniro - Navy Blue 紺色 no.59)
	<u>สีอื่น ๆ</u>
	สีดำ (kuro 黒)
	สีเคนโป (kenpō 憲法)
Kyōwa 享和 -	<u>สีน้ำตาล</u>
Bunka 文化 -	สีน้ำตาล (chairo 茶色 no.66)
Bunsei 文政	สีน้ำตาลห้องเสื่อผ้า (onandocha - Forest Green 御納戸茶 no.121)
(1801-1829)	สีน้ำตาลพันปี (senzaicha - Bronze Green 千歳茶 no.79)

สีนํ้าตาลดอกโจจิ (chōjicha - Tan 丁子茶 no.35)
 สีนํ้าตาลใบพลิว (yanagicha - Citron Green no.100)
 สีนํ้าตาลโคบี (kobicha - Old Gold 媚茶 no.78)
 สีนํ้าตาลโรโค (rokōcha - Beech 路考茶 no.93)
 สีผนังหมาด (namakabeiro - Old Gold 生壁色)
สีเทาหนู
 สีเทาหนู (nezumiiro 鼠色 no.17)
สีนํ้าเงิน
 สีคราม (aiiro - Marine Blue 藍色 no.27)
 สีห้องเสื้อฝ้าย (onando 御納戸)
 สีห้องเสื้อฝ้ายคราม (aionando 藍御納戸 no.25)
 สีดอกไม้ (hanairo 花色)
 สีห้องเสื้อเหล็ก (tetsuonando 鉄御納戸)
 สีกรมท่า (koniro - Navy Blue 紺色 no.59)
สีอื่น ๆ
 สีดำ (kuro 黒)
 สีใบต้นสน (matsubairo 松葉色)

3 สีนํ้าเงินในวัฒนธรรมญี่ปุ่น

เมื่อเข้าสู่สมัยเอโดะ (ค.ศ.1615-1868) รัฐบาลกลางที่เมืองเอโดะประกาศปิดประเทศไม่ติดต่อกับต่างชาติต่างประเทศ ยกเว้นไว้เฉพาะเมืองท่าทางซากิ ที่ยังมีการค้าขายแบบจำกัดปริมาณ พ่อค้าชาวตะวันตก (ส่วนใหญ่เป็นชาวดัตช์) พ่อค้าเหล่านี้ก็นำสีปรัสเซียนบลูที่เฟิงสังเคราะห์ผลิตได้ในค.ศ.1704 เข้ามาในญี่ปุ่นด้วย นอกจากสีปรัสเซียนบลูนั้นเข้ามาในช่วงที่มีสีนํ้าเงินตระกูลอื่นที่สดใสมากกว่า เช่น สีจากหินแร่ลาพิส ลาซูลิ (Lapis Lazuli) แต่หินนี้มีราคาแพงมาก จึงถูกจำกัดการใช้ในวงแคบกับงานจิตรกรรมเป็นหลัก แต่สีปรัสเซียนบลูเป็นการผลิตแบบวัสดุสังเคราะห์มีราคาถูกสามารถใช้ได้ในวงกว้าง จึงถูกนำมาใช้ในภาพพิมพ์ด้วย แต่แรกสีนี้เข้ามาในจำนวนไม่มาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็ค่อยๆ ได้รับความนิยม ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากระดับความเข้มของสีที่เข้มกว่าสีนํ้าเงินจากครามที่ใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิมที่เนื้อสีอ่อนกว่า การที่สีปรัสเซียนบลูแพร่หลายในภาพพิมพ์มีแง่มุมที่น่าสนใจ หนึ่งในเหตุผลน่าจะเป็นเพราะ

วัฒนธรรมของภาพพิมพ์เพื่อการท่องเที่ยว สีน้ำเงินเหมาะกับการแสดงออกท้องฟ้าที่เป็นสีฟ้าเข้ม หรือสีสันของน้ำ / น้ำตก ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจว่าคนจำนวนน้อยที่มีความสามารถในการเดินทางในสมัยโบราณ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่เป็นหนึ่งในลูกค้าหลักของภาพพิมพ์แกะไม้อุคิโยะอะเหล่านี

ญี่ปุ่นอยู่ติดทะเลจึงมีอากาศที่อากาศไม่ดี และมีเมฆหมอกมากกว่าวันอากาศแจ่มใส กล่าวกันว่าภูเขาฟูจิในญี่ปุ่นนั้น ในแต่ละปี วันที่สามารถมองเห็นภูเขาที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศนี้ชัดเพียงแค่หนึ่งในหกเท่านั้น นี่อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภาพชุดภูเขาฟูจิโดยศิลปินหลายท่านอยากใช้สีน้ำเงินเป็นสีท้องฟ้าที่เข้มชัดเจด สีปรัลเขียนบลูอาจจะเข้ามามีบทบาทตรงนี้เอง

ชื่อเรียกของสีน้ำเงินแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

สถานที่	เช่น จีน, นอก, เบอร์ลิน เป็นต้น
บุคคล	เช่น ฮิโระชิเงะ, โสะคุไซ เป็นต้น
นก	เช่น นกพิราบ, เหยี่ยว เป็นต้น
พืช	เช่น ฟูจิ, คิเคียว, ไม้กฤษณา เป็นต้น
พืชย้อมผ้า	เช่น คราม เป็นต้น
ผ้า	เช่น ผ้าทอ, กำมะหยี่ เป็นต้น
สี	เช่น ขาว, ดำ, น้ำตาล เป็นต้น
ความเข้มอ่อน	เช่น บาง, อ่อน, เข้ม, ลึก เป็นต้น
สิ่งของ	เช่น เหล็ก, หินลับมีด, อัญมณี เป็นต้น
ธรรมชาติ	เช่น ท้องฟ้า, ภูเขา เป็นต้น
จำนวน	เช่น ย้อมทับ เป็นต้น

ทั้งนี้บทความนี้รวบรวมเฉพาะสีน้ำเงินที่มีคำว่าคราม (藍 - ai) กรมท่า (紺 - kon) อยู่ในชื่อเรียกเท่านั้น ซึ่งยังมีโทนน้ำเงินอื่น ๆ อีกมากมายในสมัยเอโดะนี้ ตัวอย่างเช่น สีน้ำเงินในกลุ่มฮะนะดะ (hanada 纒) ซึ่งเป็นสีในสมัยเฮอัน ภูมยาศาสตร์คิชิคิแบ่งความอ่อนเข้มของสีกลุ่มนี้ออกเป็น 4 ชั้นด้วยกัน สีฮะนะดะลึก (fukakihanada 深纒) ซึ่งเป็นสีเดียวกับสีกรมท่า (fukakihanada 紺色 no.28), สีฮะนะดะกลาง (nakanohanada 中纒), สีฮะนะดะถัดไป (tsuginohanada 次纒) และสีฮะนะดะตื้น (asakihanada 浅纒) พอเข้าสู่สมัยเอโดะก็เปลี่ยนชื่อเป็นสีดอกไม้ (hanairo 花色)

4 สีน้ำเงินในกลุ่มต่าง ๆ

เนื่องจากการย้อมครามไม่ได้มีความหมายแค่สีน้ำเงินเท่านั้น จึงทำให้สีน้ำเงินแบบเอโดะมีตั้งแต่แดงไล่ไปจนถึงม่วง กลุ่มสีค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 กลุ่ม (กลุ่มสีแดง, กลุ่มสีเหลือง, กลุ่มสีเขียว, กลุ่มสีน้ำเงินเขียว, กลุ่มสีน้ำเงิน, กลุ่มสีน้ำเงินม่วง และกลุ่มสีเทา) ในส่วนของการไล่น้ำหนักเข้มอ่อน ก็มีมาตั้งแต่ในสมัยเฮอันคือกฎหมายที่เรียกว่า เอ็งคิซึคิ (延喜式) กำหนดเจดสีครามไว้ 4 เจดคือ สีครามลึก (fukacai 深藍 no.17), สีครามกลาง (nakacaiiro 中藍色 no.15), สีครามตื้น (asakacaiiro 浅藍色 no.7) และสีครามขาว (shirokacaiiro 白藍色 no.10) จึงทำให้สีน้ำเงินมีทั้งกลุ่มสีและเจดสีที่ค่อนข้างกว้าง

4.1 กลุ่มสีแฉว

เนื่องจากในบทความนี้ได้รวบรวมสีน้ำเงินที่มีตัวคันจิคราม (藍 - ai) และกรมท่า (紺 - kon) อยู่ในชื่อเรียก จึงทำให้มีกลุ่มสีแดงรวมอยู่ด้วยเช่น คำว่าสีย้อมคุระเอ (kureai 呉藍 no.1) แม้ว่าจะมีคันจิที่หมายถึงครามอยู่ในชื่อเรียกแต่ตัวเนื้อสีคือ สีแดงเบนิ (紅 - beni) ที่อ่านออกเสียงว่าคุระเอด้วย เหตุผลเป็นเพราะสีย้อมคุระเอมีที่มาจากคันจิที่ออกเสียงคุระเอ (呉 - kure) คันจิตัวนี้ใช้ในความหมายถึงของที่นำเข้ามาจากประเทศจีนตอนใต้ ดังนั้นเมื่อเข้ามาญี่ปุ่นจึงมีความหมายดั้งเดิมจากจีนตีตมา (ในการแบ่งสีตามระบบ CMY แดงเบนิคือสี magenta) นอกจากนี้คำว่าไอในสมัยโบราณยังมีความหมายกว้างๆ ถึงการย้อมผ้าเนื่องจากการย้อมครามเป็นหลัก ไม่ได้หมายถึงสีครามอย่างเดียว

ตัวคันจิคะระ (韓・唐) ของสีย้อมนอก (karacaiiro 韓藍色 no.2) หมายถึงสีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศหรือประเทศจีน มีสีแดงเบนิสดใสจากสีย้อมคุระเอ ในอีกความหมายหนึ่งของสีที่นำเข้ามาคือสีที่มีความสวยงาม ในกลุ่มสีน้ำเงินม่วงจึงมีชื่อเรียกนี้ด้วย คือสีครามนอก (karacaiiro 韓藍色 no.52) และสีครามจีน (karacaiiro 唐藍色 no.53)

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
1	<small>くれない</small> 呉藍	kureai	ย้อมคุระเอ		0, 100, 0, 0
2	<small>からいいる</small> 韓藍色	karacaiiro	สีย้อมนอก		0, 80, 20, 8

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
3	南部紫紺 なんぶしこん	nanbushikon	กรมท่าม่วงนินนุ		0, 90, 0, 40
4	洩夫藍色 さふらんいろ	safuraniro	สีแซฟฟรอน		0, 35, 0, 0

4.2 กลุ่มสีเหลือง

สีเหลืองที่เรียกว่าสีแซฟฟรอน (safuraniro 洩夫藍色 no.5) เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่มีคันจิคราม (藍 - ai) อยู่ในชื่อเรียก ทั้งนี้ไม่ได้มีความหมายถึงสีน้ำเงินแต่อย่างไร เป็นการใช้ตัวคันจิเพื่อเลียนเสียงภาษาต่างประเทศ ซึ่งยังมีตัวคันจิอื่น ๆ ในการเรียกสีแซฟฟรอนนี้อีกด้วย เช่น 咲夫藍 และ 洩夫蘭 สีแซฟฟรอนนำเข้ามายังญี่ปุ่นช้ากว่าสีครามคือเข้ามาในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) ดอกแซฟฟรอนที่บานตอนช่วงใบไม้ผลิจะเป็นสีเหลือง ช่วงใบไม้ร่วงดอกจะมีสีชมพูม่วงอ่อน ชื่อเรียกสีเดียวกันนี้จึงมีสีชมพูด้วย (no.4)

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
5	洩夫藍色 さふらんいろ	safuraniro	สีแซฟฟรอน		0, 14, 90, 5
6	藍玉子 あいたまご	aitamago	เหลืองไข่คราม		0, 9, 90, 30

4.3 กลุ่มสีเขียว

สีครามตื้น (asakiairo 浅藍色 no.7) เป็นสีที่ขี้มอมบางๆ ด้วยสีครามและสีเหลืองคิฮาดะ (黄檗色) สีออกมาจึงค่อนข้างไปทางสีเขียวเหลืองหม่นสว่าง ในสมัยเฮอันจะไม่ใช้วิธีการเรียกชื่อสีด้วยการบอกความเข้ม ความอ่อนหรือความสว่างในชื่อแต่จะใช้วิธีเรียกว่าสีนั้นๆ ว่าโกลิโทน สีใด เช่น โกลิสีเหลือง

สีน้ำตาลครามสนทะเล (aimirucha 藍海松茶 no.8) คือสีน้ำตาลสนทะเลที่มีเนื้อสีน้ำเงินผสมอยู่ สีนี้มีบันทึกไว้ในช่วงค.ศ.1688-1703 หลังจากนั้น 40 ปี สีค่อนข้างสว่างขึ้นเล็กน้อยและก็กลับมานิยมอีกครั้ง

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
7	あさきいろ 浅藍色	asakiaiuro	สีครามตื้น		25, 0, 50, 10
8	あいまろちや 藍海松茶	aimirucha	น้ำตาลครามสนทะเล	Jungle Green	30, 0, 60, 80

4.4 กลุ่มสีน้ำเงินเขียว

ในกลุ่มสีน้ำเงินเขียวนี้มีสีครามที่ถูกกำหนดเจดจากกฎหมายอิงคิซิดิ (延喜式) ในสมัยเฮอัน อยู่ถึง 3 ใน 4 สี คือสีครามลึก (fukaai 深藍 no.17), สีครามกลาง (nakaaiiro 中藍色 no.15) และสีครามขาว (shirokiaiuro 白藍色 no.10) จึงทำให้กลุ่มนี้มีความต่างของค่าน้ำหนักเข้มอ่อนค่อนข้างมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

สีครามลึก (fukaai 深藍 no.17) ค่อนข้างเป็นสีครามที่เข้มใกล้ดำ ในกฎหมายอิงคิซิดิบันทึกไว้ว่าเป็นสีน้ำเงินอมเขียว และสีนี้เป็นสีแห่งชัยชนะจึงได้รับความนิยมมากในกลุ่มนักรบ สีครามกลาง (nakaaiiro 中藍色 no.15) เป็นค่าน้ำหนักอ่อนลงจากสีครามลึกหนึ่งระดับ เนื้อสีค่อนข้างเขียว ซึ่งน้ำหนักที่อ่อนลงนั้นไม่ได้เกิดจากการย้อมที่จางลง แต่เป็นปริมาณสีเหลืองเพิ่มขึ้น หากเพิ่มหรือลดความอ่อนเข้มแล้วย้อมเพียงครามเท่านั้นในกฎหมายอิงคิซิดิจะเรียกว่าน้ำเงินฮะนะดะ (hanada 縹) และสุดท้ายสีครามขาว (shirokiaiuro 白藍色 no.10) เนื่องจากมีส่วนผสมของสีเหลืองจึงทำให้สีที่ออกมาเป็นมีเขียวผสมอยู่เช่นกัน แม้ว่าสีครามขาวจะเป็นที่อ่อนที่สุดในกลุ่ม แต่ก็ยังอ่อนไม่เท่าสีขาวคราม (aijiro 藍白 no.9)

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
9	あいじろ 藍白	aijiro	ขาวคราม		15, 0, 4, 2
10	しろあいろ 白藍色	shirokiaiuro	สีครามขาว		20, 0, 8, 0
11	びやくらんいろ 白藍色	byakuranairo	สีครามขาว		20, 0, 8, 0
12	しらあい 白藍	shiraai	ครามขาว		20, 0, 8, 0
13	やまあいずり 山藍摺	yamaaizuri	พิมพ์ครามภูเขา		50, 0, 25, 30
14	なかあいろ 中藍色	nakanoaaiiro	สีครามกลาง		90, 0, 45, 25

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
15	なかあいろ 中藍色	nakaaiiro	สีครามกลาง		90, 0, 45, 25
16	ふかあいろ 深藍色	fukakiairo	สีครามลึก		90, 0, 45, 50
17	ふかあ 深藍	fukaai	ครามลึก		90, 0, 45, 50
18	こきん 深藍	kokiran	ครามลึก		90, 0, 45, 50
19	らんぺき 藍碧	ranpeki	ครามเขียว		90, 0, 45, 70

4.5 กลุ่มสีน้ำเงิน

ดังที่กล่าวไปแล้วว่ามีกรนำสีปรัสเซียนบลู (Prussian blue) เข้ามาในญี่ปุ่นครั้งแรกในช่วงต้นศตวรรษ 19 สีนี้เป็นสารสังเคราะห์ให้สีน้ำเงินเข้มที่มีลักษณะเป็นผงคริสตัลละเอียด ไม่ละลายน้ำ ที่รู้จักในชื่ออื่นๆ เช่น เบอร์ลิน บลู (Berlin blue) ปารีสเซียนบลู (Parisian blue) เนื่องจากไม่เป็นพิษและผลิตได้ในจำนวนมากจึงแพร่หลายในยุโรปอย่างรวดเร็ว มีการผลิตจำนวนมากและนำไปใช้เป็นเนื้อสีน้ำมัน สีน้ำและการย้อมด้วย

ญี่ปุ่นเรียกสีนี้ว่าคือสีครามเบโระ (beroi べろ藍 no.31) เพื่อเทียบกับสีคราม (ai 藍) ที่ตัวเองมีอยู่ดั้งเดิม ในช่วงแรกของการนำเข้า สีมีราคาค่อนข้างแพงจึงทำให้ยังไม่เป็นที่นิยมในการนำมาใช้กับภาพพิมพ์มากนัก จนกระทั่งมีการนำเข้าสีจำนวนมากขึ้นจึงมีราคาถูกลงและแพร่หลายมากขึ้น แต่ที่รู้จักกันแพร่หลายจริงๆ คือการนำมาใช้ในภาพพิมพ์แกะไม้อุคิโยเอะประเภทหนึ่งที่ใช้สีพิมพ์คราม (aizuri 藍摺 no.22) เพียงสีเดียว เรียกว่าภาพพิมพ์คราม (aizurie 藍摺絵)

จิตรกรภาพพิมพ์แกะไม้อุคิโยเอะคนแรกที่นำเทคนิคการไล่เฉดสีครามมาใช้คือ เคไซ เอเซน (Keisai Eisen 溪斎英泉 ภาพที่ 2) และภาพพิมพ์แกะไม้เลื่องชื่อ "The Great Wave off Kanagawa" ของคัทซึชิคา โฮกุไซ (Katsushika Hokusai 葛飾北斎 ภาพที่ 3-4) ก็ใช้สีครามนี้เช่นกัน และเมื่อภาพพิมพ์ครามได้ออกไปสู่สายตาชาวตะวันตก ก็ได้ส่งอิทธิพลกับศิลปินอิมเพรสชันนิสม์เป็นอย่างมาก จนได้รับการยกย่องและเรียกสีดังกล่าวว่าเจแปนบลู (Japan Blue ジャパン・ブルー) ทั้งนี้ยังมีชื่อเรียกอื่นตามชื่อของจิตรกรภาพพิมพ์อีกด้วย เช่น ฮิโระชิเงะบลู (ヒロシゲブルー) (ภาพที่ 5) และโฮกุไซ (ホクサイ)

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
20	浅藍 <small>うすらん</small>	usuran	ครามบาง		60, 0, 0, 5
21	薄藍 <small>うすあい</small>	usuai	ครามอ่อน		30, 8, 0, 15
22	藍摺 <small>あいずり</small>	aizuri	พิมพ์คราม		60, 15, 0, 50
23	藍花 <small>らんか</small>	ranka	ฟองคราม		80, 20, 0, 40
24	藍天鵲絨 <small>あいびろど</small>	aibirōdo	กำมะหยี่คราม		90, 23, 0, 40
25	藍御納戸 <small>あいおなんど</small>	aionando	ห้องเสื้อผ้าคราม		80, 20, 0, 50
26	藍蠟 <small>あいろう</small>	airō	ไขคราม		80, 20, 0, 60
27	藍色 <small>あいいろ</small>	aiiro	สีคราม	Marine Blue	90, 11, 0, 66
28	紺 <small>ふかきはなだ</small>	fukakihanada	กรมท่า		100, 25, 0, 60
29	紺 <small>こきはなだ</small>	kokihanada	กรมท่า		100, 25, 0, 60
30	紺藍 <small>こんあい</small>	konai	ครามกรมท่า		80, 20, 0, 70
31	ベ口藍 <small>あい</small>	beroai	ครามเบะโระ		90, 23, 0, 70
32	藍褐 <small>あいかち</small>	aikachi	ครามแก่		100, 25, 0, 70
33	濃藍 <small>こいあい</small>	koiai	ครามเข้ม		90, 23, 0, 80
34	濃藍 <small>こあい</small>	koai	ครามเข้ม		90, 23, 0, 80
35	印度藍 <small>いんどあい</small>	indoai	ครามอินเดีย		85, 21, 0, 85
36	木藍 <small>きあい</small>	kiai	ต้นคราม		85, 21, 0, 85
37	藍墨 <small>あいずみ</small>	aizumi	หมึกคราม		50, 0, 0, 88
38	藍低茶 <small>あいとのちや</small>	aitonocha	น้ำตาลครามหินลับมีด		50, 0, 13, 40
39	藍沈香茶 <small>あいとのちや</small>	aitonocha	น้ำตาลครามไม้กฤษณา		50, 0, 13, 40
40	深藍 <small>ふかあい</small>	fukaai	ครามลึก		100, 0, 25, 75
41	深藍 <small>しんらん</small>	shinran	ครามลึก		100, 0, 25, 75
42	海松藍色 <small>みるあいいろ</small>	miruairo	สีครามสนทะเล		90, 0, 23, 75

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
43	あいてついろ 藍鉄色	aitetsuirono	สีเหล็กคราม		90, 0, 23, 80
44	てつこん 鉄紺	tetsukon	กรมท่าเหล็ก	Steel Grey	85, 0, 0, 85

4.6 กลุ่มสีน้ำเงินม่วง

รุริ (瑠璃) หรือแลพิสแลซูลี (lapis lazuli) อัญมณีสีน้ำเงินสดที่ค่อนข้างหายาก เป็นของมีค่ามาตั้งแต่โบราณ และเนื่องจากเป็นหินที่ขัดแล้วจะเป็นเงาสวยงามจึงถูกนำไปใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง งานแกะสลักต่างๆ มากมาย สีน้ำเงินกรมท่าอมม่วงที่ค่อนข้างสว่างดังอัญมณีจึงถูกเปรียบเปรยและเรียกแทนสีกรมท่า (koniro 紺色 no.59) ให้ไพเราะขึ้นว่า สีรุริกรมท่า (konruri 紺瑠璃 no.50) ซึ่งเป็นสีที่ได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับกิโมโนแขนสั้นในสมัยเอโดะ และยังมีอีกชื่อเรียกหนึ่งว่าสีกรมท่ารุริ (rurikon 瑠璃紺 no.51)

สีเหล็กกรมท่า (kontetsu 紺鉄 no.55) คือสีเขียวของเหล็กที่ผสมเนื้อสีน้ำเงินม่วงของกรมท่า เป็นสีที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่มีผู้บริโภคต้องการอย่างมากในสมัยเอโดะ ส่วนอีกสีที่มีชื่อใกล้เคียงกันอย่างสีกรมท่าเหล็ก (tetsukon 鉄紺 no.44) การย้อมครามเข้าไปมาทำให้เนื้อสีมีความเข้มมากกว่าสีเหล็กกรมท่า

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
45	てんらん 天藍	tenran	ครามสวรรค์		100, 50, 0, 20
46	こんぺき 紺碧	konpeki	ท้องฟ้ากรมท่า		90, 45, 0, 30
47	こきふたあい 濃二藍	kokifutacai	ครามย้อมทับเข้ม		80, 40, 0, 40
48	せいらん 青藍	seiran	ครามน้ำเงิน		100, 38, 0, 40
49	こんじょう 紺青	konjō	น้ำเงินกรมท่า	Prussian Blue	100, 63, 0, 45
50	こんるり 紺瑠璃	konruri	ลูลิกกรมท่า	Royal Blue	100, 63, 0, 50
51	るりこん 瑠璃紺	rurikon	กรมท่าลูลิว		100, 63, 0, 50
52	からあいろ 韓藍色	karacairo	สีครามนอก		80, 40, 0, 60

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
53	からあいろ 唐藍色	karaiiro	สีครามจีน		80, 40, 0, 60
54	とうあいろ 唐藍色	tōaiiro	สีครามจีน		80, 40, 0, 60
55	こんてつ 紺鉄	kontetsu	เหล็กกรมท่า		80, 22, 0, 80
56	こんとび 紺髷	kontobi	เหยี่ยวกรมท่า		50, 25, 0, 70
57	こんけし 紺滅	konkeshi	กรมท่าหมอง		40, 20, 0, 80
58	あいずみちや 藍墨茶	aizumicha	น้ำตาลหมึกคราม	Dark Slate	40, 20, 0, 90
59	こんいろ 紺色	koniro	สีกรมท่า	Navy Blue	100, 50, 0, 80
60	こんびろうど 紺天鷹絨	konbirōdo	กำมะหยี่กรมท่า		100, 50, 0, 80
61	おりこん 織紺	orikon	กรมท่าผ้าทอ		100, 50, 0, 80
62	濃紺	nōkon	กรมท่าเข้มสุด		100, 50, 0, 90
63	とまりこん 留紺	tomarikon	กรมท่าสุด		100, 50, 0, 90
64	留紺	tomekon	กรมท่าสุด		100, 50, 0, 90

4.7 กลุ่มสีม่วง

ม่วงหม่นสว่างของสีครามย้อมทับ (futai 二藍 no.66) คือการย้อมทับสองครั้งด้วยสีย้อมครามและสีย้อมแดงเบนหรือที่ในสมัยก่อนเรียกว่าสีย้อมคุระเอ (kureai 呉藍 no.1) สีม่วงครามกลุ่มนี้เป็นที่นิยมอย่างมากในสมัยเอโดะ สัดส่วนระหว่างสีย้อมครามกับสีย้อมแดงเบนจะขึ้นอยู่กับอายุของผู้สวมใส่ หากผู้สวมใส่อายุน้อยก็จะเน้นความสดสว่าง โดยการใส่สีย้อมแดงเบนให้มากขึ้น สำหรับผู้สวมใส่ที่อายุมากขึ้นก็จะมีปริมาณของสีย้อมครามที่มากขึ้นตามลำดับ มีจากหนึ่งในวรรณคดีสมัยเอโดะชื่อ "เรื่องของเกินจิ" (源氏物語) ที่ตัวละครเอกเจ้าชายเกินจิให้คำแนะนำกับยูคิรุตรชายว่า "ใกล้เวลาที่จะเพิ่มน้ำเงินเข้มขมิ้นให้ครามย้อมทับแล้ว" จะเห็นได้ว่าสีนี้มีช่วงของเนื้อสีกว้างมาก ส่วนความเข้มที่มากขึ้นก็จะเปลี่ยนชื่อเรียกเป็นสีครามย้อมทับเข้ม (kokifutai 濃二藍 no.47) แม้ว่าจะไม่มีบันทึกในส่วนของสีที่อ่อนลงอย่างชัดเจน แต่ก็มีการเรียกว่าสีครามย้อมทับอ่อน (usukifutai 薄二藍) สีครามย้อมทับกลาง (nakafutai 中二藍) ด้วยเช่นกัน

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
65	茄子紺 なすこん	nasukon	กรมท่ามะเขือม่วง	Eggplate	60, 80, 0, 65
66	二藍 ふたあい	futaai	ครามย้อมทับ	Aster	50, 45, 0, 30
67	藍色鳩羽 あいろはとば	aiirohatoba	ขนนกพิราบสีคราม		40, 40, 0, 40
68	紺藤 こんふじ	konfuji	ดอกฟูจิกรมท่า		60, 30, 0, 10
69	寶石紺 パオシラン	paoshiiran	ครามอัญมณี		90, 77, 0, 0
70	紺桔梗 こんぎきょう	konkikyō	ดอกคิเคียวกรมท่า		90, 68, 0, 50
71	紺桔梗 こんぎきょう	kongikyō	ดอกคิเคียวกรมท่า	Victory Violet	90, 68, 0, 50
72	紫紺 しこん	shikon	กรมท่าม่วง	Pansy	90, 90, 0, 60
73	紺色 ひこんいろ	hikoniro	สีกรมท่าสด		100, 100, 0, 60

4.8 กลุ่มสีเทา

สีเทาหนูในเฉดต่างๆ เกิดขึ้นมากมายหลังจากรัฐบาลเอโดะห้ามไม่ให้ชาวเมืองสวมใส่เสื้อผ้าสีสดใส สีครามก็เป็นอีกสีหนึ่งหลักที่ถูกนำมาผสมเพื่อเพิ่มความหลากหลาย สีเทาคราม (ainezu 藍鼠 no.77) เป็นสีเทาที่มีครามผสมอยู่ จะค่อนข้างเทามากกว่าคราม ทั้งยังมีชื่อเรียกที่อื่น ๆ อีกมากมายเช่น สีเทาปนคราม (ainezumi 藍味鼠 no.79) สีเทาเจือคราม (aikenezu 藍気鼠 no.81) และสีเทาครามสด (aioinezu 藍生鼠 no.83) ในกลุ่มนี้สีจะค่อนข้างใกล้เคียงกันมีเพียงสีเทากรมท่า (konnezu 紺鼠 no.85) เท่านั้นที่มีความเข้มของสีมากกว่า

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
74	藍生壁 あいなまかべ	ainamakabe	ผนังหมาดคราม		30, 8, 0, 60
75	藍錆色 あいまびいろ	aisabiuro	สีสนิมคราม		35, 9, 0, 65
76	藍細美 あいまび	aisabi	สนิมคราม		35, 9, 0, 65
77	藍鼠 あいなず	ainezu	เทาคราม	Smoke Blue	35, 9, 0, 70
78	藍鼠 あいなずみ	ainezumi	เทาคราม	Smoke Blue	35, 9, 0, 70

ลำดับ	ภาษาญี่ปุ่น	เสียงอ่าน	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ค่าสี CMYK
79	あいにずみ 藍味鼠	ainezumi	เทาปนคราม	Smoke Blue	35, 9, 0, 70
80	あいきぢぢぢ 藍媚茶	aikobicha	น้ำตาลครามโคบี		35, 9, 0, 70
81	あいけぞ 藍気鼠	aikenezu	เทาเจือคราม		35, 9, 0, 70
82	あいけぞみ 藍気鼠	aikenezumi	เทาเจือคราม		35, 9, 0, 70
83	あいおいぞ 藍生鼠	aioinezu	เทาครามสด		35, 9, 0, 70
84	あいはんすたけ 藍銀煤竹	aiginsusutake	ไฟสีสีดำเงินคราม		30, 0, 15, 70
85	こんぞ 紺鼠	konnezu	เทากรมท่า		30, 15, 0, 80

สรุป

จากการสั่งห้ามประชาชนใส่เสื้อผ้าสีสันสดใสและจากการนำเข้าสีปรัสเซียนบลูเข้ามาจากยุโรป เมื่อผสมผสมกับสีน้ำเงินที่ผลิตได้จากในประเทศญี่ปุ่นเองทำให้สีน้ำเงินกลายเป็นหนึ่งในสีประจำยุคสมัยเอโดะอันประกอบด้วย สีเทา สีน้ำตาลและสีน้ำเงิน ในกลุ่มสีน้ำเงินนี้ไปปรากฏโฉมเป็นองค์ประกอบสำคัญในภาพพิมพ์อุคิโยะเอะโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มภาพทิวทัศน์ที่ติดองการสีนี้กับท้องฟ้าและท้องน้ำอย่างมาก

เชิงอรรถ

- 1 จิรายุ พงษ์วรุตม์. “สีเทาในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ” (วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2016), 4 (1), 210-245.
- 2 จิรายุ พงษ์วรุตม์. “สีน้ำตาลในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ” (วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2017), 5 (1), 215-243.
- 3 จิรายุ พงษ์วรุตม์. “ความงามแบบประเพณีญี่ปุ่นในงานออกแบบกราฟิกโปสเตอร์สมัยใหม่และร่วมสมัย” (วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2015), 3 (1), 77.
- 4 Masami Ohira. “Man mode in the Edo period : The color symbol of men's clothing in licensed quarters, An aesthetic sense to Edo (Special Issue 40th Annual Meeting)” (Journal of the Color Science Association of Japan, 2009), 33, 60-61.

USSTNANUSU

จิรายุ พงษ์วรุตม์. "ความงามแบบประเพณีญี่ปุ่นในงานออกแบบกราฟิกโปสเตอร์สมัยใหม่และร่วมสมัย". วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 3 (1), 2015.

จิรายุ พงษ์วรุตม์. "สีเทาในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ". วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 4 (1), 2016.

จิรายุ พงษ์วรุตม์. "สีน้ำตาลในวัฒนธรรมญี่ปุ่นสมัยเอโดะ". วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5 (1), 2017.

ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์. ทิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สนวนญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: สารคดีภาพ, 2557.

Jirayu Pongvarut. A Study on Traditional Beauty Conceptions in Japanese Contemporary Graphic Design (Doctoral Dissertation). Joshibi University of Art and Design, Japan.

コロナブックス編集部 (2009) 『とりあわせを楽しむ日本の色』 平凡社. 127.

河出書房新社編集部 (2015) 『京の色百科』 河出書房新社. 143.

丸山伸彦 (2012) 『日本史色彩事典』 吉川弘文館. 453.

九鬼周造 (2008) 『(対訳)「いき」の構造』 講談社. 213.

三井秀樹 (2008) 『かたちの日本美—和のデザイン学』 日本放送出版協会. 213.

小林忠雄 (2000) 『江戸・東京はどんな色—色彩表現を読む』 教育出版. 181.

城 一夫 (2017) 『大江戸の色彩』 青幻舎. 208.

早坂優子 (2014) 『和の色のものがたり 季節と暮らす365色』 視覚デザイン研究所. 128.

早坂優子 (2014) 『和の色のものがたり 歴史を彩る390色』 視覚デザイン研究所. 128.

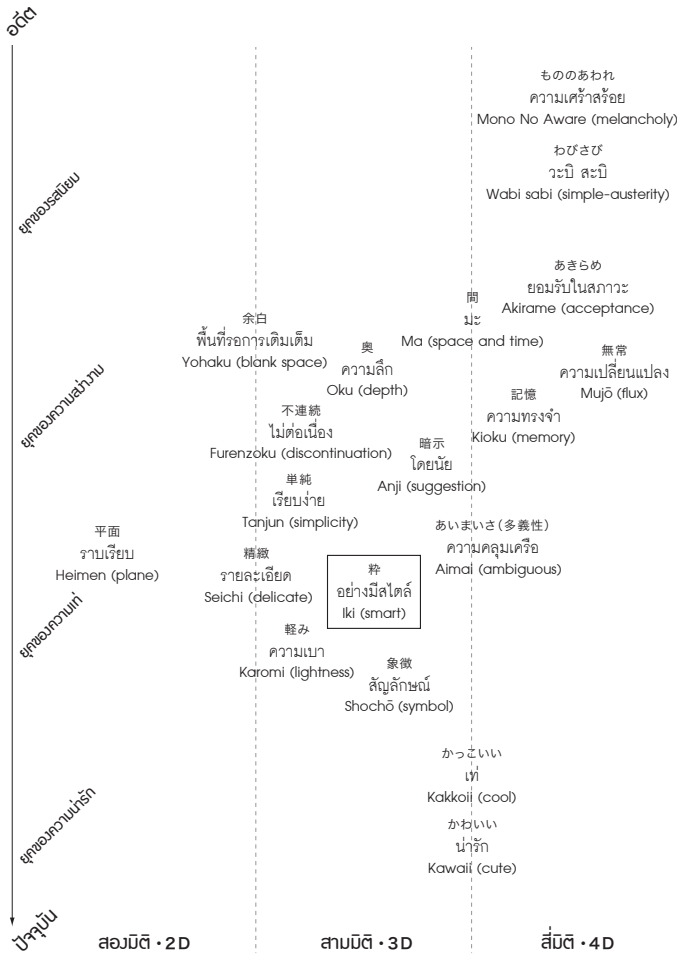
長崎盛輝 (1990) 『色・彩飾の日本史—日本人はいかに色に生きてきたか』 淡交社. 247.

内田広由紀 (2008) 『定本 和の色事典 増補特装版』 視覚デザイン研究所. 358.

内田広由紀 (2014) 『定本 和の色事典』 視覚デザイン研究所. 302.

浜田信義 (2011) 『日本の伝統色』 パイインターナショナル. 192.

福田博美 (2015) 『鳥居清長の浮世絵に見る服飾描写の独自性 : 姿態美と染織表現』 文化学園大学紀要. 服装学・造形学研究. 46, 33-45.

ภาพที่ 1

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียภาพแบบศิลปะในงานสองมิติ สามมิติ และสี่มิติ ตามยุคต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในกรอบสี่เหลี่ยมเน้นให้เห็นตำแหน่งของ “อย่างมี สไตล์” กับยุคสมัย

ภาพที่ 2

Keisai Eisen

仮宅の遊女

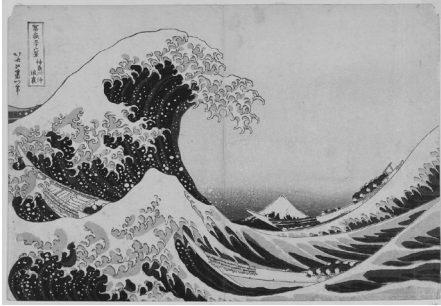
Woodblock print (Aizuri-e)

38.7 × 26.2 cm, 38.8 × 26.5 cm, 38.7 × 25.8 cm

1835

ที่มา : National Diet Library Digital Collections

ภาพที่ 3

Katsushika Hokusai

The Great Wave off Kanagawa

Woodblock print

Horizontal ōban; 25.8 × 37.9 cm

1831

ที่มา : The British Museum

ภาพที่ 4

Katsushika Hokusai

Fine Wind, Clear Weather (Gaifū kaisei)

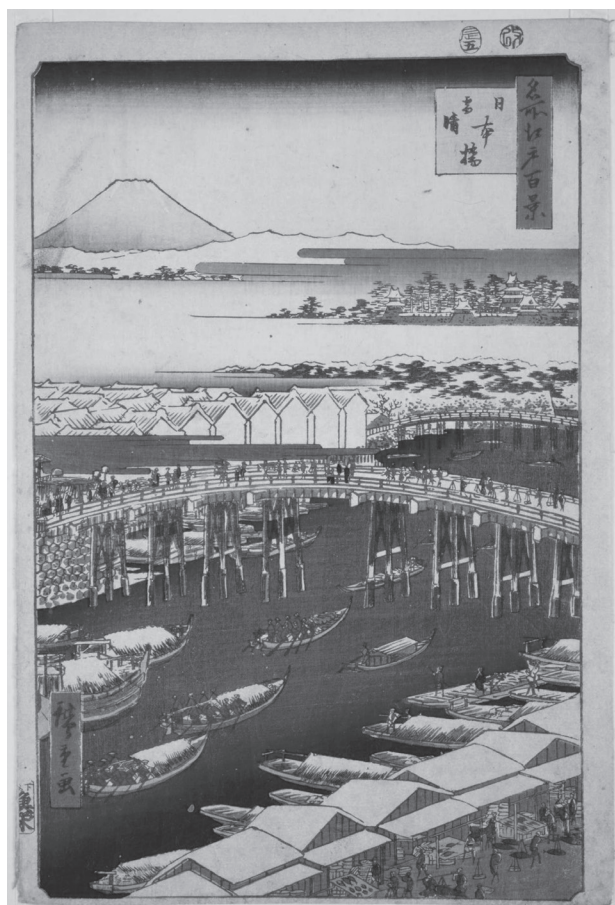
Woodblock print

Horizontal ōban; 23.9 × 36.5 cm

about 1830-31

ที่มา : The British Museum

ภาพที่ 5

Utagawa Hiroshige

Nihonbashi, Clearing After Snow (Nihonbashi yukibare)

Woodblock print

Vertical ōban; 35.7 × 24.5 cm

1856

ที่มา : National Diet Library Digital Collections

